

Conflictes jurisdiccionals entre la monarquia i la Diputació del General de Catalunya recollits a un còdex de la reina Maria de Castella (s. XV)*

Jurisdictional Conflicts between the Monarchy and the “Generalitat” of Catalonia Documented in a Codex of Queen Maria of Castile (15th Century)

*per Pere Ripoll Sastre***

Universitat Pompeu Fabra

RESUM

El text que es presenta analitza un dels manuscrits que apareixen durant el segle XV per tractar la dimensió jurídica i la gènesi institucional de la Diputació del General de Catalunya. Es tracta d'un document que es crea a instància de la monarquia i que dedica una part destacada, que és la que centra l'anàlisi d'aquest estudi, a la casuística sorgida dels xocs entre jurisdiccions que es produïren entre el General i l'Administració reial, i que ens mostra com la monarquia va haver de recordar constantment als seus oficials que no només no podien envair les competències de la Generalitat, sinó que també en determinades qüestions restaven sotmesos als dictàmens d'aquesta.

PARAULES CLAU

Diputació del General de Catalunya, monarquia, segles XIV i XV, dualisme polític, conflictes jurisdiccionals, fiscalitat medieval.

ABSTRACT

This paper analyses one of the manuscripts that appeared during the 15th century to address the legal dimension and institutional genesis of the Diputació del General de Catalunya. It is a document created at the request of the monarchy and a significant part of it, which is analysed in this study, is about the cases arising from conflicts between jurisdictions that had occurred between the Generalitat and the royal administration. It shows how the monarchy had to constantly remind its officials that not only could they not encroach upon the competencies of the Generalitat but also that, in certain matters, they remained subject to its judgments.

KEYWORDS

Generalitat of Catalonia, monarchy, fourteenth and fifteenth centuries, political dualism, jurisdictional conflicts, medieval taxation.

Recepció: 23/10/2023. Avaluacions: 15/12/2023, 19/12/2023. Versió definitiva: 08/01/2025.

* Aquest text forma part del projecte I+D+i «Conflictos singulares para juzgar, arbitrar o concordar (siglos XII-XX)», finançat per l'Agència Estatal de Investigació del Ministeri de Ciència i Innovació (codi PID2020-117702GA-I00).

** Pere Ripoll Sastre, ORCID iD: <https://orcid.org/0000-0001-6832-8932>.

Introducció

L'escrivania reial de Barcelona va produir a mitjan segle XV un document no gaire extens en el qual es desplegaven qüestions normatives sobre la jurisdicció del General de Catalunya.

Aquest manuscrit, conservat actualment a l'Arxiu de la Corona d'Aragó (ACA) amb la signatura ACA, Generalitat, Sèrie G, 157 (G-157), va ser elaborat per l'escrivà reial Jaume Garcia (?-1475) a petició de la reina Maria de Castella (1401-1458) el juliol del 1446, tal com queda registrat en l'èxPLICIT¹ que en la seva versió inicial tancava el manuscrit.² Posteriorment, el contingut del document, que comprèn un espai temporal que va des del 1289 fins al 1455, fou copiat a finals del segle XVI o principis del segle XVII per l'escrivà major de la Generalitat Pere Pau Vidal, personatge vinculat a la institució des del 1573 fins al 1618,³ i que va donar lloc al manuscrit ACA, Generalitat, Sèrie G, 155/3 (G-155/3).

Els motius que portaren Maria de Castella a disposar d'un manuscrit amb aquesta informació no són detallats per Garcia, però és evident que estan íntimament lligats al fet que fou lloctinent del seu marit Alfons el Magnànim. No són poques les obres que han tractat la figura d'aquesta reina castellana, si bé la ma-

1. Sembla característic de les obres de Garcia la disposició d'un èxPLICIT al final del text, tal com ens indiquen RODRIGUE TRÉTON i JÉRÔME BÉNÉZET en el seu estudi *Libre de constitutions, capítols de Cort, privilegis, concessions, provisions e lettres reynals faents en e sobre la moneda de Barchinona axí de diners menus com de croats, e encara de florins de Aragó*, confeccionat per Garcia el 1458 a instància del cònsol de Perpinyà, els quals es van veure amb la necessitat de comptar amb un document amb la normativa sobre l'emissió de moneda, per tal com Pere el Cerimoniós havia cedit a la ciutat el 1346 l'encunyació exclusiva del florí d'Aragó. Per a més informació sobre aquest manuscrit custodiat a l'Arxiu Municipal de Perpinyà, vegeu Rodrigue TRÉTON i Jérôme BÉNÉZET, *El llibre de les monedes de Barcelona i dels florins d'or d'Aragó. Compilació redactada per Jaume Garcia, arxiver reial de Barcelona, per a ús de la seca de Perpinyà*, Fundació Noguera, Barcelona, 2009.

2. Ego, Iacobus Garcia, illustrissimi domini regis Aragonum scriptor ac tenens claves sui archivi regii Barchinone, presens transumptum, prescriptorum, privilegiorum, capitulorum generalium Curiarum Cathalonie, declaracionum, interpretacionum, confirmationum, provisionum et libertarum, ac aliorum, in quinquagintanove foleis presenti incluso de litera rotunda scriptorum et scriptarum a diversis registris serenissimorum dominorum regnum Aragonum inclite recordacionis videlicet Alfonsi secundi, Iacobi secundi, Petri tercii, Iohannis, Martini, Fferdinandi et Alfonsi quarti, nunc feliciter regnantis, in dicto archivo reconditis, de mandato serenissime domine regine Marie consortis et locumtenens generalis praedicti illustrissimi domini regis Aragonum, mihi facto cum euis litera patenti in dorso sigillata datum Barchinone decima octava die iulii anno a nativitate domini millesimo quadringentesimo quadragesimosexto, sumpsi et in modum predictum scripsi et cum eisdem veridice comprobavi, excepto capitulo domini regis Fferdinandi facto in Curiis Generalibus Barchinone incipiente «Declara més avant la dita Cort» et cetera, quodquidem capitulum in registris dicti archivi non reperitur registratum, et ut fides plenior impendatur hec mea manu scripsi in testimonium premissorum et meum assuetum hic appono signum. F. 59v.

3. Josep Maria SANS i TRAVÉ, *Dietaris de la Generalitat de Catalunya*, vol. II, Generalitat de Catalunya, Departament de la Presidència, Barcelona, 1994, 423-424, vol. IV, 368.

joria s'han centrat en el seu caràcter personal o en el seu paper com a promotora artística i cultural.⁴ El seu perfil polític també ha estat objecte d'estudi, destacant la monografia de T. Earenfight el 2010,⁵ que ofereix una anàlisi innovadora sobre el seu poder polític no tractat d'aquesta manera fins a aquell moment. L'autora assenyalava que la reina Maria no exercia el poder ni per dret propi ni com a reina consort, sinó com a lloctinent general, un càrrec atorgat pel seu marit, Alfons el Magnànim, qui li va concedir poders equivalents als seus com a rei, referint-se a ella habitualment com el seu «alter nos». També indica que la majoria dels autors que havien tractat aquesta qüestió ho havien fet de manera superficial, tot vinculant les lloctinències femenines com quelcom accidental i supervisat pel titular del poder polític.⁶

Per contra, Earenfight destaca que la plena autoritat de la reina Maria a Catalunya és excepcional en el context europeu, gràcies al fet que el càrrec de lloctinent general, una innovació de la Corona d'Aragó derivada de la dispersió territorial i del seu govern pactista, esdevingué un mecanisme permanent de cogovern des del segle XIII, possibilitant a les reines exercir poder oficial, i que el cas de Maria de Castella es presenta com a especialment singular respecte d'altres predecessors, ja que, a banda de gaudir dels mateixos poders ordinaris que el rei, va comptar amb una cort i un consell privatiu, equiparables pràcticament als del seu marit a Nàpols, com també amb una administració amb cancelleria, tribunal, segells o alts funcionaris propis. Això li va permetre reforçar la seva autoritat i conèixer amb profunditat les estructures polítiques i jurídiques de la Corona d'Aragó, ja que també va presidir vuit Corts Generals a Catalunya, dues a Aragó i dues a València.

Segons l'anàlisi d'Earenfight, en conclusió, reginalitat i lloctinència estaven profundament interrelacionades a la Corona d'Aragó, configurant un càrrec d'elevada autoritat i rellevància política. Maria de Castella, malgrat provenir d'una cultura política diferent, va adoptar un model de govern basat en la tradició pactista

4. Sobre aquesta qüestió es remet a les obres següents: M. Teresa VICENS SOLER, «Aproximació al món artístic de la reina Maria de Castella», dins M. Rosa TERÉS i TOMÁS (coord.), *Capitula facta et firmata: inquietuds artístiques en el quatre-cents*, 2011; Mateu RODRIGO LIZONDO, «Personalitat i cultura de Maria de Castella, reina d'Aragó», dins Ricardo BELLVESER (coord.), *Dones i literatura: entre l'Edat Mitjana i el Renaixement*, 2012; M. Rosa TERÉS i TOMÁS i M. Teresa VICENS SOLER, «Violant de Bar i Maria de Castella: promoció espiritual i mecenatge», dins Max TURULL i RUBINAT (coord.), *La descoberta del dret romà a l'Occident medieval*, 2019; Carme Rosario TORREJÓN, *Maria de Castella, reina d'Aragó (1401-1458): art, arquitectura i poder*, Àrea de Cultura de la Diputació de València, 2022.

5. Theresa EARENFIGHT, *The King's Other Body. Maria of Castile and the Crown of Aragon*, University of Pennsylvania Press, 2010.

6. Es refereix a cronistes de l'època tals com Pere Tomich, Gabriel Turell i Jerónimo Zurita, com també a historiadors contemporanis com Ryder, Bisson i Vicens Vives, que havien limitat el seu paper polític a una extensió del poder d'Alfons, o com Hernández-León de Sánchez, que s'havia centrat en aspectes personals i culturals, deixant de banda la seva dimensió política. Aquestes interpretacions reflecteixen un biaix historiogràfic marcat per la percepció tradicional dels rols de gènere, que ha condicionat la valoració del poder polític de Maria, segons l'autora. EARENFIGHT, *The King's Other Body*..., 1-5.

d'arrel catalana, fet que contrastava clarament amb l'estil més centralitzat i autoritari del seu marit a Nàpols, fortament influenciat pels models polítics del Renaixement italià.⁷

Les funcions polítiques i de govern de la reina Maria s'iniciaren el 1420, quan el rei havia de partir per sufocar la rebel·lió sarda, moment en què ella fou nomenada lloctinent general dels regnes i territoris hispànics de la corona amb la plenitud de poders del rei, com ja s'ha indicat.⁸ S'inicià, doncs, un llarg període en què es convertí en la màxima autoritat civil (i en alguns aspectes eclesiàstica) del conjunt dels territoris mencionats entre els anys 1420-1423 i 1432-1446, la majoria d'ells residint a Barcelona, com també únicament del Principat de Catalunya i del regne de Mallorca entre el 1446 i el 1453, per la qual cosa fou lloctinent de Catalunya més de vint-i-cinc anys.

Del Principat coneixia molt bé l'*establishment* i era constant la seva comunicació amb les dues principals institucions, que eren el Consell de Cent de Barcelona i la Diputació del General de Catalunya. Amb elles va mantenir bones relacions i s'hi adreçava per a diferents assumptes, tot i que els de finançament i els d'armament de naus de guerra sembla que foren els més freqüents. Aquesta cordialitat institucional no va significar, emperò, que sempre aconseguís el que sol·licitava, car es trobava amb uns murs que, bastits de dret i costum, protegien els poders de les institucions de la terra. És el que passaria, per posar un exemple, el 15 de març del 1437, quan davant les dilacions de la Cort General, la reina sol·licità reunir el Consell de Cent per demanar un donatiu addicional de 20.000 florins que des de Nàpols el rei Alfons necessitava «per fer socors de armada per deffensió de la (seva) persona». Els consellers de la ciutat, que la van rebre amb tota la cerimònia, gales i solemnitat acostumades, van deliberar un cop ella va haver abandonat l'edifici i

7. EARENIGHT, *The King's Other Body...*, 1-5.

8. [...] Quod nos, cuius incumbit humeris, tam pro recuperatione et reductione ad Coronam nostram regiam nonnullarum civitatum, villarum et castrorum nostrorum regni Sardiniae, quae a perfidis Sardis domus nostrae regiae rebellibus tam diu occupata tyrannice detinentur, quam pro domando regaliter cornua superbiorum ipsorum cervices ad suave fidelitatis nostrae iugum viriliter reducendo, aliisque iustis et rationalibus causis nobis recurrentibus, versus dictum regnum Sardiniae, velut partem hereditatis nostrae pretiosae, paratam classem et signa nostra victricia ad praesens dirigere nos oportet et a regnis nostris Aragonum, Valentiae et Maioricarum ac Principatu Cathaloniae per consequens absentare, dignumque esse personam talem dimittere in eisdem, quae maiestatem nostram in omnibus repraesentet. Tenore praesentis, de certa scientia et consilio, vos, illustrem reginam Mariam, consortem nostram carissimam, regimini dictorum regnorum, Principatus ac insularum adiacentium regno Maioricarum praedicto et omnium subditorum nostrorum in eis praesentium, praefecimus et in eisdem nostram generalem locumtenentem creamus, constituimus et etiam ordinamus, concedentes vobis expresse et potestatem plenariam tribuentes, quod regatis et gubernetis ac regere et gubernare possitis dicta regna, Principatum et insulas, quamdiu nos abesse contigerit ab eisdem; et utamini et possitis uti mero et mixto imperio cum plenissima gladii potestate, omnique iurisdictione civili et criminali, eaque exercere libere valeatis et facere exerceri tam in terra quam in mari quam etiam in aqua dulci [...] Montserrat TOLDRÀ PARÉS, *La reina Maria, dona d'Alfons V el Magnànim: vida i obra de govern (1401-1458)*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2013, 162.

van rebutjar atorgar el donatiu per tal com no era costum que la ciutat ho fes si no era en el si de la Cort General, única institució habilitada per concedir ajuts financers al monarca, els quals es recaptaven i gestionaven mitjançant la Diputació del General. La ciutat evitava, doncs, crear un precedent.⁹

En la seva correspondència, la reina comentaria la inflexibilitat de les autoritats del Principat, especialment dels consellers de Barcelona, de qui diria que únicament volien augmentar el seu poder, i recomanaria al rei que no els concedís més privilegis.¹⁰ Dels diputats del General tenia millor consideració i en lloava la predisposició, tot i que a la seva partida com a lloctinent de Catalunya el 9 d'octubre de 1453, criticà que la Diputació gastava diners inútilment, que era un lloc on costava posar solució a determinats problemes, ple de parcialitats i discussions sense cap profit.¹¹

Durant la lloctinència de Maria de Castella, el Principat de Catalunya vivia una situació política molt complicada amb divisions internes, enfrontaments entre faccions com la Busca i la Biga, i problemes com el dels remences. La reina descrivia sovint aquestes dificultats, i els estudis sobre ella destaquen el seu paper actiu en el govern, la seva capacitat per mediar en conflictes evitant processos judicials i la seva habilitat per actuar com a àrbitre en moments de gran tensió política.¹² És per això que, tenint en compte el contingut del G-157, no seria incoherent plantejar que l'ús final del manuscrit hagués estat ajudar la reina en les seves funcions de govern, i especialment en les relacions amb les institucions del país.

L'anàlisi de la correspondència de la reina no només evidència el seu intens domini i compromís amb les qüestions de govern, sinó que també apunta a possibles motius que podrien haver causat l'aparició del manuscrit G-157. Una carta del 4 d'agost del 1445 mostra que per aquelles dates la Cort General valenciana es trobava reunida per debatre la concessió d'un donatiu, i que durant aquestes reunions va sol·licitar a la reina una còpia dels capítols sobre els poders dels diputats de Catalunya i Aragó. L'objectiu d'aquesta petició era analitzar la jurisdicció de les diputacions veïnes per determinar si la Diputació valenciana tenia menys atribucions i, en cas afirmatiu, reclamar-ne l'equiparació.¹³ Així, és possible que el G-157 fos creat no

9. TOLDRÀ, *La reina Maria...*, 501-503.

10. TOLDRÀ, *La reina Maria...*, 730.

11. TOLDRÀ, *La reina Maria...*, 826.

12. És famós el seu paper desenvolupat arran dels enfrontaments entre el seu marit i el seu germà, el rei Joan II de Castella, interposant-se fins i tot físicament enmig d'ells dos en el camp de batalla per forçar-los a signar el tractat de pau de Majano. LLEDÓ RUIZ DOMINGO, «Reginalitat a la Corona d'Aragó: concepte i significació de "ser reina" a la baixa edat mitjana», *Recerques* 81, 2022, 49; vegeu també MARÍA DEL CARMEN GARCÍA HERRERO, «María de Castilla, reina de Aragón (1416-1458): La mediación incansable», *e-Spania*, 2015; MARÍA DEL CARMEN GARCÍA HERRERO, «En busca de justicia y concordia: arbitrajes de doña María de Castilla, reina de Aragón», *Revista Fundación para la Historia de España* 11, 2012-2013.

13. «Les Corts, stant en bon apuntament car quasi tota la major part dels brassos eren concordades que-s fes compliment de una part del donatiu e de l'altra se fes reducció dels censals del General a XV o XVI M com haja gran colp [...] de XIII e de XIII; après alguns han mogut altre partit per haver diners però lonch e que era ops los diputats d'açí haguessen altre major poder que no han axí com los diputats de Cathalunya e d'Aragó, e requeriren-me que scrivís per haver

per a ús personal de la reina, sinó per permetre a la Diputació del regne de València alinear els seus poders amb els de les seves homòlogues de la Corona.¹⁴

Tot i això, i tenint en compte que el document probablement va romandre sempre a l'Arxiu Reial de Barcelona, és plausible que l'encàrrec dels diputats valencians no es materialitzés a través del còdex de Jaume Garcia. Potser va arribar mitjançant una altra còpia o document, o bé un cop compost i llegit es va decidir no enviar-lo mai al Regne de València per evitar precisament que el rei fos pressionat a reduir el seu poder en aquell territori. La preocupació era compartida per la reina Maria, qui, com va expressar per carta al seu marit sobre l'assumpte, preferia esperar la seva autorització abans de concedir cap petició als diputats valencians.

En aquest context, i encara que no sigui objecte a tractar amb profunditat en aquest treball, cal destacar que el fenomen de les comissions estamentals i les diputacions generals a la Corona d'Aragó posa de manifest l'existència d'elements i processos comuns, tot i que la seva institucionalització i consolidació seguirien trajectòries diverses depenent del territori. En aquest sentit, els grans subsidis atorgats pels regnes i terres per finançar la Guerra dels Dos Peres (1356-1375) havien marcat un punt d'inflexió, transformant la fiscalitat general i redefinint el paper de les comissions estamentals parlamentàries tradicionals.

Segons els estudis sobre les diputacions dels regnes d'Aragó i València, la creació dels tributs dels Generals, les «generalitats», a partir del 1362, per sostenir els subsidis de l'esmentada guerra, juntament amb l'establiment del deute públic el 1365,¹⁵ havien estat clau en el desenvolupament del dualisme polític que, a partir del segle XV, es convertiria en un tret distintiu de la Corona d'Aragó. És en aquest segle que les dites institucions havien passat a ser actors polítics amb pes propi, més enllà de les seves funcions administratives i tributàries. Així, la Diputació del General del Regne de València s'havia consolidat com una institució permanent i independent del control reial el 1418, deixant enrere el seu caràcter de comissió

còpia dels capítols e poder dels diputats d'Aragó e de Cathalunya, e jo vehent que cascú se fforça de tolre e disminuir vostres prehehinències no he volgut scriure ans los he respost que dar-los poder algú novell o major no ho fariem sens consultar V.S., axí que entendre de mon poder ver és senyor que per la nova que ha venguda que V.S. mana convocar Corts a tots los regnes ha fet e fa star la gent emparada dient tantes Corts hic ha obs de tot he delliberat avisar vostra senyoria la qual nostre senyor quart e prosper». TOLDRÀ, *La reina Maria...*, 708.

14. Sembla que aquesta equiparació no s'hauria produït, ja que gairebé dos-cents anys després, el 1624, els diputats valencians encara seguirien veient diferències institucionals per tal com afirmaven: «Nosaltres en aquest regne no tenim la plenitud de poder que els deputats de Catalunya i Aragó». Antoni FURIÓ DIEGO, *Història del País Valencià*, Institució Alfons el Magnànim – Centre Valencià d'Estudis i d'Investigació, 1995, 180.

15. Entre el 1365 i el 1367, el «trienni negre» fiscal, segons M. Sánchez, va suposar la major pressió tributària del segle XIV al Principat, arran del donatiu excepcional concedit per les Corts per fer front a l'amenaça castellana. Això va forçar el General a emetre deute públic a llarg termini, introduint els censals morts i violaris, una mesura que transformaria la fiscalitat de Catalunya i de la Corona d'Aragó. Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, «Las primeras emisiones de deuda pública por la Diputación del General de Cataluña (1365-1369)», dins Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ (ed.), *La deuda pública en la Cataluña bajomedieval*, 2009, 219-259.

temporal de les Corts,¹⁶ mentre que la «Deputación del Cheneral» del Regne d'Aragó, coincidint amb l'absentisme d'Alfons el Magnànim, havia reforçat la seva «unilateralitat», desvinculant-se gradualment de l'autoritat reial, com també assolint l'any 1436 la seva independència de la Cort General en l'elecció dels seus membres, el seu reconeixement com a ens representatiu del General i la seva capacitat per intervenir en qüestions polítiques de gran rellevància.¹⁷

Així, el segle XV, període en què es va elaborar el manuscrit G-157, fou l'etapa d'esplendor institucional de les diputacions, tal com s'ha posat de manifest també en el recent XXI Congrés Internacional d'Història de la Corona d'Aragó, en què s'han presentat treballs preliminars sobre la Diputació del General del regne de Sardenya, institució de moment no estudiada, que hauria funcionat de manera breu entre el 1410 i el 1420. S'espera que aviat es publiquin els estudis inèdits sobre aquesta experiència, clarament influenciada pels models ibèrics.¹⁸

Un còdex sobre la potestat dels diputats de Catalunya

La irrupció del manuscrit G-157 es produiria aproximadament dues dècades després de l'aparició del *Llibre de Vuit Senyals*, obra que s'ubica dins del primer procés compilatori del dret català i que va representar la primera compilació del disseminat règim jurídic que des del 1359 havia anat construint la jurisdicció del General¹⁹. Els motius que portaren a la confecció d'aquest document es troben en la necessitat de demostrar als Trastàmara l'autonomia institucional de la Diputació del General de Catalunya, com també perquè la pràctica jurisdiccional inicial de la institució i dels seus diputats tingués vigència supletòria mentre no s'apliquessin

16. Per a aquesta institució, els autors de referència són Rosa MUÑOZ POMAR, *Orígenes de la Generalidad Valenciana*, Generalitat Valenciana, 1987; Rosa MUÑOZ POMAR, «La consolidación de la Generalidad Valenciana: élites y deuda pública», María Isabel FALCÓN (coord.), *El compromiso de Caspe (1412), cambios dinásticos y constitucionalismo en la Corona de Aragón*, Ibercaja – Gobierno de Aragón, 2013; entre altres obres, Vicent BAYDAL SALA, «La importància de dir-se regne i voler ser-ho: els orígens de l'autogovern valencià a l'Edat Mitjana (1231-1419)», dins Pilar María ESTELLÉS PERALTA (dir.), *De l'autogovern valencià en la memòria col·lectiva al dret civil valencià i el nostre ancoratge col·lectiu i singular en la globalització*, Tirant lo Blanch, 2021; Laura PERIS BOLTA, «Els orígens i el desenvolupament de la Diputació del General del Regne de València», *Anuari de l'Agrupació Borriana de Cultura: Revista de recerca humanística i científica* 30, 2019; Juan Vicente GARCÍA MARSILLA (ed. lit.), Antoni FURIÓ DIEGO (ed. lit.), *La veu del regne. 600 anys de la Generalitat Valenciana*, actes del congrés internacional celebrat a València el 2018, Publicacions Universitat de València, 2020.

17. Juan Antonio ARMILLAS VICENTE, *La Diputación del Reino de Aragón*, Caja de Ahorros de la Inmaculada, 2000, 17.

18. És el que va exposar Laura Peris Bolta a la seva comunicació «Sens exaccions carregoses als vostres pobles»: *le Diputacions del General come osservatori della fiscalità reale di Alfonso il Magnanimo (1418-1435)*. XXI Congresso di Storia della Corona d'Aragona, Càller – Sàsser – Alguer, 4-8 octubre de 2024.

19. Pere RIPOLL SASTRE, *El Llibre de Vuit Senyals de la Generalitat de Catalunya. Segle XV*, Textos Jurídics Catalans, 2023.

les reformes prescrites per les Corts del 1412-1413. Aquestes reformes derivarien en una nova forma d'elecció de diputats i oïdors els anys 1446 i 1455, com també en noves competències que portarien a l'elaboració del *Llibre dels Quatre Senyals*, document que recolliria el règim jurídic eminentment modern de la institució.²⁰ S'ha de mencionar, per altra banda, que durant el període en què Antoni Llobard va exercir les funcions d'escrivà major de la institució (1461-1494) apareixeria un altre manuscrit en l'òrbita dels poders de la Generalitat. El mencionat escrivà va redactar un memorial, també conservat a l'ACA (ACA, Generalitat, G-161) que, segons I. Sánchez de Movellán, es pot considerar un manual complet sobre el funcionament de la Diputació del General. S'hi detallaven les prerrogatives i els privilegis dels seus diputats i oïdors i, de forma molt detallada, s'hi descrivia l'estructura orgànica (personal, càrrecs, funcions, prerrogatives, protocol, afers quotidians, jerarquies, etc.), també la normativa que regia la institució des dels orígens fins a les reformes que ell havia presenciades, exemples pràctics i molts esdeveniments que s'havien desenvolupat a la institució.²¹

Els treballs que fins al moment han tractat els manuscrits G-157 i G-155/3 no han analitzat de manera específica el seu contingut, ja que en un primer moment s'havia plantejat la possibilitat que aquest estigués vinculat al *Llibre de Vuit Senyals* (LVS) com a transmissor de la seva tradició textual.²² Això situaria la irrupció d'ambdós manuscrits en l'existència del LVS, ja que el G-155/3 conté glosses que hi fan referència. Gràcies als treballs que van permetre la localització del mencionat LVS s'ha pogut determinar que, si bé una petita part del contingut del LVS es pot trobar al G-157 i a la seva còpia moderna, es tracta de documents que van aparèixer a iniciativa d'actors diferents i amb distinta motivació, aspecte que queda plasmat en el seu contingut.

Com ja s'ha comentat, el *Llibre de Vuit Senyals*, que és la primera compilació del dret de la Generalitat corresponent a la seva època d'institucionalització (1359-1375) i consolidació (1376-1410),²³ és un document que veié la llum a instància dels estaments, els quals volien mostrar a la monarquia que la jurisdicció del General comptava amb unes bases que descansaven sobre el pactisme, i és per això que el seu contingut era estrictament legislació de la Cort General de Catalunya, en essència la tipologia normativa del capítol de Cort, tot mostrant que la seva validesa no podia ser qüestionada per la monarquia per tal com ella havia participat en la seva

20. Tomàs DE MONTAGUT ESTRAGUÉS, *Llibre dels Quatre Senyals, Estudi introductori*, Base, Barcelona, 2006.

21. Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, Generalitat de Catalunya, IEC, 2004.

22. És el plantejament de Tomàs de Montagut en el seu estudi sobre el *Llibre dels Quatre Senyals*, qui feu una primera aproximació a l'existència del LVS i dels manuscrits que haurien transmès la seva tradició textual, els mencionats G-157, G-155/3 i el G-154, per no haver estat encara localitzat en aquell moment.

23. Albert ESTRADA-RIUS, *Els orígens de la Generalitat de Catalunya (la Deputació del General de Catalunya: dels precedents a la reforma de 1413)*, tesi doctoral, 2001, i RIPOLL, *El Llibre de Vuit Senyals...*

aprovació juntament amb els estaments.²⁴ El manuscrit G-157, per contra, és un document elaborat formalment a instància de la monarquia, i és per això que recull una selecció abreujada de legislació de la Cort General que atorgava poders als diputats i oïdors alhora que prohibia qualsevol intervenció de la monarquia. Aquest darrer punt va despertar l'interès de Jaume Garcia, que va voler analitzar com aquesta normativa s'aplicava en la pràctica. Per aquest motiu, una part destacada del document inclou manaments, executòries i declaracions dels monarques anteriors a la reina Maria donant compliment a la legislació de la Cort en casos en què l'Administració reial havia envaït les competències de la Generalitat o quan l'àmbit d'actuació de la institució no quedava prou definit per la normativa vigent.

Característiques i contingut

El manuscrit que Jaume Garcia va confeccionar per a la reina Maria és un preciós còdex de molt bona conservació, escrit amb lletra gòtica i il·luminació del segle XV que conté 66 folis de text d'un total de 91. Les cobertes són de pell sobre fusta i porten incrustades amb relleu al centre i per ambdues bandes la creu de sant Jordi, el senyal del General.

El seu sumari cronològic està format per 43 de les 44 rúbriques que conté el document i remet a una variada tipologia de disposicions que es pot dividir en dues categories principals: una primera de normativa pròpia de la Cort General, la qual no és objecte d'anàlisi d'aquest estudi,²⁵ que desplega els poders de diputats, oïdors i regent a través d'una selecció abreujada de normativa disposada de manera cronològica i que obvia l'extensa normativa que regula els tributs del General. Garcia va considerar que la Cort de Cervera del 1359, l'única part del manuscrit amb títol, el «Potestas Deputatorum Cathalonie», no fos la que obrís el manuscrit, sinó que fos la del 1289 per considerar que allà s'hi trobaven les arrels de l'autonomia fiscal de caràcter general a Catalunya.²⁶ En aquelles Corts, l'auxili sol·licitat pel

24. Sobre la Cort General de Catalunya i la tipologia normativa, especialment pel que fa a la naturalesa jurídica de l'acte de Cort, vegeu Pere RIPOLL SASTRE, «La Cort General de Catalunya baixmedieval i el constitucionalisme antic», *Catalan Historical Review* 17, 2024.

25. Una propera edició del manuscrit, intitolada *Llibre de la potestat dels diputats de Catalunya. Redactat per l'escrivà reial Jaume Garcia (1446)*, portarà una anàlisi més detallada de la legislació en qüestió i del seu sentit.

26. Maria Teresa Ferrer i Mallol i Albert Estrada-Rius consideren que les comissions del 1289 i 1292 van ser les «fundadores» de la Diputació del General, mentre que Manuel Sánchez i Pere Ortí valoren que la cisa ordenada el 1288 hauria suposat el primer exemple d'aquesta autonomia fiscal, ja que l'administració d'aquest tribut quasi general a tot Catalunya havia estat encarregat a una comissió estamental ja sense intervenció de la monarquia. També creuen que els *bovatges* anteriors del segle XIII haurien estat els primers antecedents, tot i que eren recaptats per l'Administració reial. Maria Teresa FERRER I MALLOL, «El naixement de la Generalitat de Catalunya (1359-1413)» dins *Història de la Generalitat de Catalunya, dels orígens medievals a l'actualitat, 650 anys*, Generalitat de Catalunya – Institut d'Estudis Catalans, Barcelona, 2011, 20; ESTRADA-RIUS, *Els orígens de la Generalitat de Catalunya...*, 205 i s.; Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ i Pere ORTÍ GOST, *Corts, parlaments i fiscalitat a Catalunya: els capítols del donatiu (1288-1384)*, Textos Jurídics Catalans, 1997, 3-4.

monarca havia estat administrat únicament per una comissió estamental (*levetur et colligatur et recipiatur secundum quantitatem a vobis taxatam*) sense intervenció de la monarquia. A continuació, Garcia disposaria les ratificacions que Jaume II faria de tots aquests preceptes el 1291, i després vindria la mencionada Cort de Cervera del 1359, que veié néixer la Diputació del General, seguida de la Cort del 1360, les del 1365; la carta dels poders atorgats a la figura del regent i els oïdors de comptes del 1368;²⁷ les Corts del 1369 i 1370; la Cort del 1375, que va restaurar el sistema de govern col·legiat de diputats i oïdors; les Corts del 1376 i 1378; les del 1413, que van instaurar el sistema de cooptació per a l'elecció dels càrrecs de la Generalitat, i les del 1455, que van posar fi a aquest sistema per instaurar la insaculació.

Pel que fa a la segona categoria, que és l'eix central d'aquest estudi, consisteix en una selecció de 29 notificacions reials²⁸ que es poden dividir en dos grups. El primer inclou aquelles en què la monarquia ratificava els poders de la Generalitat i advertia la seva administració de l'obligació de respectar la jurisdicció exclusiva dels diputats i oïdors, així com de col·laborar amb ells quan rebessin ordres seves en matèria de la profeta i d'execucions. El segon grup recull resolucions de casos específics de conflictes jurisdiccionals, en la seva major part motivats per la intromissió o inoperància de l'Administració reial en competències pròpies del General.

Aquestes 29 lletres reials es distribueixen de la següent manera: 12 corresponen a Pere el Cerimoniós i van ser emeses entre el 1359 i 1376, un període clau en el procés d'institucionalització de la Diputació del General, durant el qual l'organisme experimentà diferents estructures d'organització, com la substitució dels diputats estamentals pel regent únic amb els oïdors de comptes, fins a la consolidació definitiva, l'any 1375, de la fórmula de diputats i oïdors al capdavant de la institució.²⁹ Segueixen catorze lletres de Joan I, emeses entre el 1387 i el 1392, amb la primera datada només tres setmanes després de la mort del Cerimoniós, i que constitueixen la principal font de casos pràctics referits als conflictes jurisdiccionals. També es recullen dues lletres de Martí l'Humà, datades el 1405 i el 1410. En canvi, no apareix cap document de Ferran d'Antequera, mentre que l'última lletra correspon a Alfons el Magnànim i està datada el 1423.

27. Per a una visió més exhaustiva sobre els motius que portaren a la creació de la figura del regent de la Diputació del General, vegeu Pere RIPOLL SASTRE, «La Generalitat de Catalunya bajo el gobierno del regente Pere Vicens (1367-1369)», *Revista de Estudios Histórico-Jurídicos [Sección historia del derecho europeo]* XLII, 2020, X-X.

28. Les lletres en qüestió van ser emeses les següents dates: 18.12.1359, 16.09.1360, 27.06.1362, 08.02.1369, 15.02.1369, 12.09.1370, 12.12.1370, 28.01.1371, 22.08.1373, 12.08.1376, 26.01.1387, 12.08.1387, 17.12.1387, 29.05.1389, 12.06.1389, 17.09.1389, 12.10.1389, 06.09.1389, 12.09.1389, 20.06.1391, 07.07.1391, 05.08.1391, 06.05.1392, 26.04.1405, 03.05.1410, 20.08.1423.

29. Sobre aquesta qüestió vegeu Pere RIPOLL SASTRE, «Les Corts catalanes del 1376: un moment representatiu de la consolidació jurisdiccional i institucional de la Generalitat de Catalunya segons el Llibre de Vuit Senyals (s. XV)», *La memòria del regne: arxius, fonts i tipologies documentals. 600 anys de la Generalitat Valenciana*, Publicacions Universitat de València, en premsa.

Un missatge molt clar

Que los officials reys requests per los deputats del General de Cathalunya fassen encontinent totes execucions contra qualsevol persones, no sperat altre manament del dit senyor e que d'açò sien tenguts prestar sagrament e homenatge.³⁰

Les 44 rúbriques que Jaume Garcia va afegir a cada disposició de Cort i lletra reial que conformen el contingut del manuscrit G-157 mostren amb molta concisió el sentit del seu text. Pel que fa a aquell conjunt de cartes dirigides amb caràcter general als oficials reials, destaquem que ja en les setmanes posteriors al llicenciament de la Cort de Cervera del 1359, concretament el 18 de desembre, se'n van adreçar dues («mandamus cum hac eadem gerenti vices gubernatoris in Cathalonia et gubernatori Rossilionis et Ceritanie, vicariis, baiulis, ceterisque officialibus nostris presentibus et futuris»)³¹ Amb aquestes, la monarquia recordava primer de tot que a la mencionada Cort General els braços havien nomenat unes persones a les quals se'ls havia atorgat el poder de recaptar o fer recaptar, rebre, distribuir i administrar diners de la proferta per a la defensa de Catalunya i del seu interès públic i que, a banda d'això, també tindrien poders coercitius per perseguir el frau fiscal i qualsevol activitat contrària als interessos de la proferta. Acte seguit, la monarquia manava expressament que en matèria de la proferta qualsevol execució, procés, provisió o manament que els seus oficials rebessin per part de la Generalitat contra qualsevol persona de la condició o estament que fos, hauria de ser obeïda en la forma que els seria requerida, i que haurien d'evitar qualsevol dilació i ignorar qualsevol excusa, apel·lació o reclamació presentada davant l'Administració reial, com tampoc s'hauria d'esperar acord o consell jurídic que no fos dels diputats, per tal com la Cort General els havia atorgat jurisdicció exclusiva en la matèria. També s'advertia que els oficials reials haurien de prestar jurament que això complirien, sota pena de perdre l'ofici i haver de pagar mil morabatins d'or en cas contrari, ja que l'Administració reial restava al servei de la Diputació del General en matèria d'execucions; i que això era així perquè durant la Cort General de Cervera la monarquia s'havia compromès a prestar ajuda i esforç efectiu, per una banda, i a no oposar-se ni interposar-se per cap motiu als poders atorgats a administradors, diputats i oïdors del General, per l'altra.

30. G-157, f. 8r.

31. Si bé la legislació, els manaments i les executòries només afectaven el Principat de Catalunya, trobem també un manament del rei dirigit als seus oficials dels regnes d'Aragó i València del 1369 on se'ls indicava que a causa del frau que cometien certes persones que exportaven mercaderies a aquests territoris sense pagar el tribut de sortida del Principat, el regent de la Diputació del General Pere Vicenç havia «constituïts procuradors» a dos oficials del rei, Pere Ermengau i Jaume de Claramunt, per «inquirir e encerquar» els fraus comesos i per condemnar els delinqüents, per la qual cosa manava igualment als seus oficials en aquells dos regnes que donessin compliment a les execucions de béns i persones que aquests procuradors dictarien i que podrien reservar-se una tercera part de les penes a pagar. G-157, f. 21v-22r.

Com a mesura preventiva, la monarquia d'alguna forma reconeixia a través d'aquestes provisions i manaments que la seva cort podria oblidar-se de les limitacions imposades a la seva «plenitudo potestatis» i emetre algunes cartes i provisions que fàcilment impedirien l'exercici de la jurisdicció exclusiva atorgada al General, per la qual cosa manava que qualsevol carta, suspensió, ajornament, concessió o disposició emanada de la seva cort que interferís en qualsevol decisió, execució o procés determinat per la Diputació seria declarada nul·la, invàlida i exhaurida *ipso facto* per sempre, i ningú podria beneficiar-se de la seva validesa, com tampoc cap dels seus oficials l'haurien d'obeir, ja que aquests restaven obligats a realitzar, dur a terme i complir tots i cadascun dels requeriments que els administradors o els seus designats els farien arribar.³²

El tenor d'aquests manaments es va repetir en anys posteriors, com ho mostra una lletra emesa pel rei el setze de novembre del 1360 dirigida a «tots e sengles veguers nostres dins lo principat de Cathalunya constituïts o a lurs loctinents», als quals se'ls indicava que sempre que els diputats ho manessin, haurien d'executar, recolzant-se en les hosts si era necessari, tots aquells prelats, barons, cavallers o altres persones «inobedients o negligents» en pagar la seva part de la proferta, mitjançant la confiscació o el segrest de béns o persones.³³ Aquestes actuacions també anirien contra les universitats «axí reials com d'Esgleya e de cavallers» que no paguessin,³⁴ de la mateixa manera que el rei requeriria i manaria a «tots e sengles prelats, rics hòmens e cavallers e a lurs oficials exercent jurisdicció per ells» que vetllessin per l'interès públic («amats e zelats lo bé de la cosa pública de Cathalunya»), complint i publicant en les seves «terres e lochs» totes les ordinacions, bans i penes imposades per la Generalitat contra el frau fiscal, com també fent totes les execucions que els serien requerides, per la qual cosa no només l'Administració reial quedava al servei de la institució³⁵.

Es tractava, per tant, d'una col·laboració que va sorgir principalment perquè la Cort General, que és on eren presents totes les jurisdiccions, atorgava a la Diputació la facultat de resoldre les controvèrsies derivades de la recaptació dels tributs del General, però li mancaven els instruments coercitius necessaris per fer complir les seves resolucions, fet que l'obligava a recórrer a les corts jurisdiccionals dels senyors feudals, de la monarquia i dels municipis. Aquest fenomen no era del tot excepcional, ja que els governs municipals també disposaven de competències per gestionar conflictes relacionats amb la recaptació de talles i imposicions, adquirides a través de privilegis o capítols de Cort. Com en el cas de la Diputació, aquests governs municipals tampoc comptaven amb els poders coercitius per executar les

32. G-157, f. 7v-9v.

33. És el que s'advertia de manera més específica al lloctinent del governador de Catalunya sobre determinades persones dels diferents estaments que a la vila de Cervera encara tenien pendent pagar la part que els tocava de la proferta, per la qual cosa se li ordenava procedir a les execucions requerides pels diputats a través dels mateixos mecanismes, com també a través de la suspensió de la potestat sobre els feus. G-157, f. 9r-9v.

34. G-157, f. 21v.

35. G-157, f. 23v-24r.

seves decisions, i depenien de la intervenció dels batlles jurisdiccionals o dels veuers per dur-les a terme.³⁶

L'experiència dels municipis va ser determinant en la construcció de la jurisdicció del General. N'és un bon exemple el que s'acaba de comentar, però especialment la creació de tributs propis l'any 1363 i la irrupció del deute públic de caràcter general el 1365. En aquest sentit, el pas de rendes perpètuas a vitalícies, i la seva consignació als tributs municipals coneguts com a «imposicions», es va convertir en la columna vertebral del sistema fiscal municipal a partir dels anys 1330-1340. A partir d'aquest període, les fonts documentals es tornen més abundants i reflecteixen com els municipis van començar a adquirir més autonomia. Aquesta experiència va servir perquè el General emetés el seu propi deute, també consignat als seus tributs propis creats dos anys abans, les generalitats, alhora que permetia als municipis col·locar-lo. La Generalitat va seguir un procés similar al dels municipis, ja que la perpetuació del deute va consolidar també la continuïtat dels tributs, assegurant la permanència de la institució i uns nivells més elevats d'autonomia.³⁷

La casuística en la construcció del dret del General

La normativa de Cort i els manaments del rei dirigits a la seva administració no van poder evitar que aquesta passés per alt les limitacions que la Cort havia imposat a la monarquia en tot allò referent a la proferta, i que aquesta havia acceptat, tal com recordava constantment. En els pocs anys que seguiren l'establiment de la Generalitat ja es donaren casos que provocaren les queixes de la institució al rei sobre els seus oficials. En una carta datada del 27 de juny del 1362, el Cerimoniós relatava com els diputats li havien fet arribar una súplica per la qual declaraven que el cavaller Berenguer d'Abella, qui en aquell moment exercia les funcions de vicegovernador de Catalunya, devia cinquanta lliures barcelonines que li havien estat lliurades per poder portar a terme una execució contra el comte del Pallars, més les noranta-nou lliures per les quals s'hauria procedit contra aquest noble i que devien alguns homes del seu fogatge. Els mateixos diputats manifestaven que el

36. Sobre aquesta qüestió, Pere Ortí ens indica que la gestió dels tributs indirectes a la ciutat de Barcelona era responsabilitat del batlle, que els recaptava amb l'ajuda de lleuders i mesuradors. Posteriorment, des del segle XII, aquesta tasca va començar a fer-se amb arrendaments, reduint el paper del batlle a resoldre conflictes i percebre els diners d'aquests arrendaments. Així, la gestió d'aquests tributs es limitava exclusivament a l'administració del patrimoni reial, sense cap participació del municipi de Barcelona, a diferència del que succeïa amb la fiscalitat directa. Pere ORTÍ GOST, *«La construcció del sistema fiscal municipal a Barcelona, segles XIII-XIV», Quaders d'història, exemplar dedicat a la gènesi de l'autonomia fiscal del municipi*, 1996, 19.

37. Sobre la irrupció de les generalitats com a tributs que gravarien la producció i venda de teles de llana i la importació i exportació de productes tals com oli, peix, arròs, llegums, cuir, espart, bestiar, etc., i sobre l'emissió de deute públic consignat a aquests tributs i com el General es va inspirar en l'experiència municipal a l'hora de crear aquest sistema fiscal i tributari, vegeu, entre altres obres, Manuel SÁNCHEZ MARTÍNEZ, *Pagar al rey en la Corona de Aragón durante el siglo XIV*, CSIC, Barcelona, 2003; SÁNCHEZ, «Las primeras emisiones de deuda pública...».

noble Arnau Canet també havia de restituir a la institució les cent cinquanta lliures barcelonines que havia rebut per fer alguns encàrrecs que no havia complert. Per tot això, el rei manava al seu veguer de Barcelona, com a «mer executador» dels diputats, que obligués els mencionats nobles a pagar i restituir les quantitats que devien a la Generalitat, tot fent ús d'execucions de béns o aplicant altres mesures de força en cas de ser necessari.³⁸

Ja s'ha comentat que el rei recordava amb caràcter general que la legislació aprovada a la Cort General prohibia qualsevol recurs o apel·lació davant l'Administració reial contra els processos iniciats per la Diputació, i és el que Garcia va recollir a través de casos concrets. En una lletra reial emesa el 12 de setembre del 1370, se'n mostra com un grup de persones del comtat del Pallars, especialment del lloc de Pessonada, van recórrer les execucions que Pere Riber, comissari substituït de la Generalitat en aquell comtat, havia iniciat contra ells per uns diners que devien a la institució i que ells negaven deure. Aquests van acudir a Dalmau de Mur, conseller del rei que probablement seria veguer o batlle a la zona, qui va anul·lar les mencionades execucions iniciades per Riber, i sembla que alhora hauria iniciat accions contra els béns d'aquest per a la restitució de les garanties que havia executat als morosos. La Diputació, dirigida en aquell moment pel regent Bernat Bussot i els oïdors de comptes, havia enviat a De Mur un requeriment en què se l'instava a abstenir-se de qualsevol intromissió en assumptes i conflictes d'aquesta naturalesa, ja que la seva resolució corresponia exclusivament al regent i als oïdors. A més, es recordava que qualsevol apel·lació o impugnació presentada davant l'Administració reial comportava la suspensió immediata del procés, atès que en aquests casos no era possible interposar recurs davant la monarquia. Per tant, el rei prohibia explícitament a De Mur qualsevol intervenció en la qüestió, i ordenava restablir l'estat original si s'havien adoptat mesures contra els béns de Riber.³⁹

Mesos després, a principis del 1371, el rei es dirigia a «lo governador de Roselló e tots e sengles veguers, batles e oficials» seus, perquè el regent Bussot li havia fet saber que alguns d'aquests oficials es resistien a fer les execucions dictades per la Diputació contra algunes persones que havien comès frau a l'hora de pagar els drets de les generalitats. També li constava que havien volgut intercedir en qüestions i litigis sorgits entre els compradors o col·lidors de les generalitats i altres persones, com també que havien volgut destituir i nomenar guardes de les generalitats, poders que únicament pertanyien a la Diputació. Per tot això, manava expressament al governador i a la resta d'oficials, sota pena de 500 morabatins d'or i pèrdua de l'ofici, que deixessin d'immiscir-se en qualsevol assumpte relacionat amb les generalitats i les profertes per ser competència exclusiva del General.⁴⁰

Jaume Garcia no només es va fixar en aquells casos en què indubtablement l'Administració reial passava per alt les seves obligacions envers la Generalitat i els seus poders, sinó que també va seleccionar casos de conflictes competencials en-

38. G-157, f. 10r-10v.

39. G-157, f. 22v-23r.

40. G-157, f. 24v-25v.

tre diferents jurisdiccions en què la normativa no era prou clara. Una lletra de Joan I datada del 26 de gener del 1387 mostrava el conflicte sorgit entre el Consell de Cent de Barcelona i els arrendataris de les generalitats que gravaven béns de luxe com perles, panys d'or, d'argent i altres similars. Aquests arrendataris es queixaven de les lleis sumptuàries municipals que havien prohibit a les donzelles i altres dones vestir perles i altres arreus.⁴¹ Això generava un gran perjudici a la recaptació d'aquests tributs, sobretot tenint en compte que ells havien calculat que només a Barcelona la recaptació era més gran que a tota la resta del Principat, per la qual cosa consideraven que havien de ser indemnitzats per part del Consell de Cent o de la Diputació. Sembla que amb anterioritat la Cort General havia nomenat una comissió formada pels juristes Pere Terrer i Jaume Nicolau perquè resolgués si aquestes perles i arreus estaven continguts dins els arrendaments dels tributs i si, en conseqüència, la ciutat podia restringir en pro de la moral pública el que per a la Diputació era una font d'ingressos. Mitjançant aquesta lletra reial, aquesta comissió ara rebia poders també per determinar, a través del dret i la raó i per procediment simple i sumari, si els arrendataris tenien dret a rebre algun tipus d'indemnització i per part de quina institució.⁴²

Ja s'ha comentat que Pere el Cerimoniós havia indicat a prelats, rics homes i cavallers (i als oficials de tots aquests) que en matèria d'execucions havien de col·laborar amb la Diputació. A través d'altres lletres es pot veure com també aquest conjunt de persones haurien tingut potestat per recaptar els tributs del General en les seves jurisdiccions, tot essent, doncs, una qüestió que no hauria estat exempta de conflictes. És el que es pot veure mitjançant el cas de Bernat de Cabrera, que

41. M. Aymerich analitza comprensivament la irrupció al segle XIV de les lleis sumptuàries de diferents poblacions, especialment les de Barcelona, que van dictar-se per primer cop l'any 1331 i es van desenvolupar especialment entre el 1345 i 1376. Ens indica que les ordinacions barcelonines de caràcter sumptuari estaven dirigides principalment a les dones, tot i que algunes disposicions afectaven ambdós sexes i, en casos concrets, només els homes. Aquestes lleis s'aplicaven a tots els estaments i imposaven multes en cas d'infracció. Les normes dictades pels consellers de la ciutat eren minucioses i detallades pel que fa a la indumentària i prohibien l'ús de metalls preciosos com l'or i l'argent, les perles, les pedres precioses i els materials com la seda i les pells. Es descrivien específicament les peces que no podien portar aquests ornaments, tot i que en alguns casos es permetia l'ús d'argent en vestidures concretes. Els materials més restringits eren l'or, l'argent i la seda, que es podien incorporar a les robes de diverses maneres, ja fos com a fils per crear teixits luxosos com el domàs, el vellut o l'atzeituní, o bé per fer elaborats brodats que accentuaven la riquesa de les peces. Montse AYMERICH I BASSOLS, *L'art de la indumentària a la Catalunya del segle XIV*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2009, 44, 414. Pel que fa a Mallorca, indica que les seves lleis sumptuàries van aparèixer més tard, als anys vuitanta, i van fer referència a diversos àmbits de la vida quotidiana dels mallorquins tant ciutadans com forans, si bé es tractà d'ordinacions molt més permissives que les barcelonines pel que fa a l'ús de vestits confeccionats amb teixits d'or, seda o l'ús de materials preciosos, ja que sembla que al regne mallorquí es limitava més la superposició i acumulació que no pas l'ús. Montse AYMERICH I BASSOLS, «Lleis sumptuàries de Mallorca de 1384», *Els pirineus marítims. 16es Trobades Culturals Pirinenques*, Societat Andorrana de Ciències, 2020.

42. G-157, f. 39v-40r.

per les dates es tractaria de Bernat IV (1352-1423), vescomte de Cabrera i de Bas i comte de Mòdica,⁴³ que devia a la Generalitat un total de 1242 florins d'or, 8 sous i tres diners dels 2006 focs i mig que l'últim fogatge de Catalunya (1378) li havia adjudicat als seus dominis. Aquestes quantitats se li havien reclamat diverses vegades sense èxit, provocant una lletra del Cerimoniós del 28 d'octubre del 1386 que instava a iniciar les execucions pertinents.

En l'origen de tota aquesta qüestió es trobava, emperò, el deute que el rei tenia amb Cabrera pels serveis que aquest li hauria prestat per facilitar les execucions contra el comte d'Empúries, segurament en el context de la Segona Guerra Emporitàna (1384-1388), moment en què Pere el Cerimoniós havia envaït el comtat per integrar-lo breument a la corona.⁴⁴ Això hauria provocat, doncs, la negativa a pagar de Cabrera, com també que cinc anys després encara no s'haguessin iniciat i completat amb èxit les execucions ordenades pel Cerimoniós, les quals permetien la confiscació de béns i mercaderies de qualsevol tipus del noble i els seus homes i la seva subhasta pública. És possible que, forçat per la situació, en algun moment el rei o l'Administració reial haguessin atorgat a Cabrera alguna gràcia, per la qual cosa es recordava als oficials reials la nul·litat de qualsevol acte de reserva, concessió o suspensió dels pagaments, com també es reiterava la ineficàcia de qualsevol reclamació o apel·lació interposada, com també que les execucions ordenades no devien esperar cap altre instrument o informe jurídic. El rei també indicava als oficials reials i a les persones que poguéssin correspondre que tot aquell que dilatés l'execució o no la complís hauria de respondre amb els seus béns.

Per una lletra del 5 d'agost del 1391 sabem que els diputats encara es queixaven aquell any dels impagaments de Cabrera, per la qual cosa Joan I reiterava el tenor i les penes contingudes en la lletra anterior, tot ordenant als veguers, batlles i altres oficials de Barcelona, Girona, Perpinyà, Camprodon, Besalú, Vic i Osona que fessin una ràpida, rigorosa i exitosa execució contra Cabrera i els seus homes, de manera que els diputats no haguessin de recórrer repetidament al rei per culpa seva.

En el rerefons d'aquesta qüestió no es trobava només l'impagament de Cabrera ni el recordatori als oficials reials del seu sotmetiment a la Diputació en matèria de fiscalitat i proferta. Garcia va seleccionar aquest cas per exemplificar la separació

43. Sobre el comtat de Cabrera, vegeu Josep MARIA PONS i GURI, *Enciclopèdia catalana* IV, 1973, 69-70.

44. No hi ha estudis recents i comprensius sobre l'origen i significat d'aquesta guerra, tan sols les dades que indiquen que els darrers anys de vida del rei Pere van estar marcats per tensions familiars, especialment amb el seu primogènit, Joan, les quals es van intensificar arran del matrimoni del rei amb Sibila de Fortià, un enllaç que va generar l'oposició de diversos nobles, com Joan I d'Empúries, gendre del Cerimoniós. També va contribuir al conflicte el casament de Joan amb Violant de Bar, en lloc de Maria de Sicília, tal com s'havia previst inicialment. La guerra contra el comte d'Empúries, amb qui el rei sospitava que Joan mantenia una aliança secreta, va agreujar la situació i hauria portat el monarca a destituir el seu fill del càrrec de governador general, un títol que li corresponia com a hereu. Maria Teresa FERRER MALLOL, «Reintegracionisme i dificultats polítiques: el regnat de Pere el Cerimoniós», *Història de Catalunya*, Salvat, Barcelona, 1978, III, 86.

entre el fisc reial i l'erari públic,⁴⁵ destacant que els problemes amb el primer no havien d'afectar el segon, ja que eren hisendes diferenciades. Per aquest motiu, ni Cabrera, per una banda, ni l'Administració reial, per l'altra, podien utilitzar el deute que el rei tingués amb algú com a excusa per incomplir les obligacions conretes amb el General.⁴⁶

La idea que només la Diputació podia conèixer recursos i apel·lacions a les seves decisions és constant. El fet que l'aparell de la monarquia restés al servei de la institució i que els oficials reials rebessin al mateix temps ordres del rei deuria generar confusió en algunes ocasions. És per això que Garcia va seleccionar casos il·lustratius. Dues cartes de Joan I, datades a l'estiu de 1389, mostren com el governador de Catalunya va impedir el compliment d'una avenença entre la Generalitat i uns mercaders de Castelló d'Empúries. Segons aquest pacte, els mercaders, que no havien pagar el tribut sobre els teixits de llana imposat a aquells que s'introduïssin a Barcelona, es comprometien a satisfer-lo a canvi que no fossin confiscats, confiscació que ja havia estat anunciada prèviament per un pregó del veguer a la ciutat. Un cop establert l'acord, la Diputació havia ordenat revocar la decisió de confiscació mitjançant un nou pregó. L'ordre havia estat bloquejada pel governador de Catalunya, una decisió que, tal com indicava el rei, suposava una greu intromissió i generava un gran perjudici al General.⁴⁷

Com ja s'ha assenyalat, la creació de les generalitats a les Corts de Montsó del 1363 i les primeres emissions de deute públic a partir del 1365 marcarien un abans i un després en l'establiment de la fiscalitat general a Catalunya. La normativa del 1363 establia que en tot allò pertanyent a la recaptació i el cobrament dels tributs les persones assignades podrien promulgar provisions i ordinacions si era necessari, com també donar resposta als dubtes que poguessin sorgir.⁴⁸ La legislació de les Corts posteriors recordaria la potestat normativa de la Diputació i que les seves provisions tindrien «aquella eficàcia e valor que haurien si per la Cort eren fetes», com també que tindria la potestat exclusiva en l'admissió, declaració, interpretació, correcció i determinació de tots els dubtes, les qüestions i les disputes que poguessin sorgir en la normativa de la proferta i de les generalitats.⁴⁹ Però l'Administració reial sovint va passar per alt la prohibició que no es pogués qüestionar i admetre cap apel·lació sobre aquests dos poders confirmats reiteradament. L'infant Martí, com a governador general del seu germà Joan I, va haver de recordar aquests

45. Tal com apunta Albert Estrada-Rius, l'origen d'aquests dos conceptes provenen del dret romà per tal com durant la república qui administrava els fons públics, l'erari, era el Senat. Amb la irrupció posterior del Principat, aquest volgué tenir la seva pròpia hisenda sense que passés pel Senat, provocant la creació del fisc del príncep, que durant una època va coincidir amb l'erari del poble. És una mostra, per tant, de com el dret romà va ser adaptat al caràcter dualista de la monarquia a Catalunya. Albert ESTRADA-RIUS, *Els orígens de la Generalitat de Catalunya...*

46. G-157, f. 41r-41v.

47. G-157, f. 46r-48r.

48. És la disposició 3.47 de les Corts Generals de Montsó. SÁNCHEZ i ORTÍ, *Corts, Parlaments, i fiscalitat...*, 243.

49. LVS capítols de Cort 9, 11 i 81 de les Corts de Montsó del 1376.

poders el 1391, a causa del fet que una comissió reial havia iniciat un procés i investigació contra la Diputació, tot acusant-la d'haver creat un tribut sobre uns béns i mercaderies que no acostumaven a ser gravats, decisió que aquesta comissió considerava contrària a dret i que perjudicava el General i els compradors de les generalitats que cobraven aquest tribut de manera indeguda. Un cop revisada la normativa, es va fer evident que la comissió reial encarregada d'inquirir la qüestió s'havia extralimitat i que la Diputació actuava segons els poders que en matèria de generalitats li permetien aclarir i interpretar tots els dubtes que poguessin sorgir, com també iniciar totes les accions com «dominis rex et etiam Curia Generalis si esset congregata». Les actuacions de la mencionada comissió reial contra la suposada prevaricació de la Diputació eren, per tant, nul·les, i s'havien fet contra la legislació de Cort, per la qual cosa s'havien de considerar sense eficàcia i sense cap tipus de valor.⁵⁰

En el fons de totes aquestes qüestions es troba el compliment d'aquelles normes que configuraven una monarquia dualista i no monista, i en el cas de la interpretació, tema cabdal, sembla evident que la normativa creada per la Cort General no podia ser únicament interpretada pel rei. La competència d'interpretar la normativa que afectava el General la tenia aquest, de la mateixa manera que la normativa règia era interpretada pel rei, tal com recollen les *Ordinacions de la Casa i Cort de Pere el Cerimoniós* el 1344,⁵¹ i és per això que es recordava constantment que

50. G-157, f. 49v-51r.

51. Ordinacions fetes per lo molt alt senyor en Pere terç, rei d'Aragó, sobre lo regiment de tots los oficials de la sua cort. La disposició sobre la interpretació de la normativa règia es troba concretament a la part final del redactat sota el títol Declaració feta sobre totes les dites ordinacions i el tenor és el següent: Per tal con humana natura no basta a provehir als dubtes, altercacions e contrastos qui per temps se poden esdevenir, e entre los oficials nostres majors o sotsoficials e ajudants d'aquells damunt dits axí entre los majors com entre los majors e menors e altres domèstichs nostres per rahó del regiment e exercici dels officis damunt dits alsunes discòrdies, altercacions e duptes se pusquen esdevenir per no bé entendre les dites nostres ordinacions o aquelles ab punts sobtills e maliciosos, puntant e interpretant per lur grossaria o sobtilitat la qual malícia pot ésser nomenada, la qual ab bona e deguda declaració per nos deu ésser refrenada e no reputem ésser congruent a rahó que-ls subtils ab lur subtilitat enganosa lur intenció iníqua obtenguen, ne-ls grossers per lur grosseria mantenguen coses desrahonables ne romanguen per la malícia dels sobtills en alcuna cosa dampnificats; per ço, desijants que-ls oficials e altres domèstichs nostres cascú exercesca son offici segons forma e continència de les dites nostres ordinacions e aquells sens constreat e discòrdia en la nostra cort visquen e usen dels officis damunt dits, decernim et declaram que les dites ordinacions nostres en tot e per tot sien tengudes e observades e exeguides segons tenor e continència d'aquelles e no pertenen-se en alcuna manera del tenor d'aquelles; e si per ventura alguns dubtes, altercacions o contrastos entre-ls damunt dits oficials, sotsoficials e ajudants d'aquells e altres domèstichs nostres ensemps o departidament los uns contra los altres per les rahons damunt allegades o altres s'esdevendran, volem e ordenam que-ls dits dubtes, contrastos e altercacions venguen devant nos per tal que nos aquells a bon estament de nostra casa e a concòrdia de nostres curials declarem e posem en estament pacificable et profitós. E per tal que per aytals dubtes o altercacions la ordinació de nostra casa no sia torbada ne desviada, volem e ordenam que si algun dels dits oficials nostres majors o sotsoficials o ajudants d'aquells o altres domèstichs e familiars nostres los uns contra los altres hauran algun contrast o dubte per rahó dels

les audiències i altres instàncies reials⁵² no podien administrar justícia en els assumptes propis de la Diputació, ja que aquesta quedava configurada com a tribunal suprem de les normes tributàries del General i de la proferta.

Tots aquests preceptes confirmant la jurisdicció exclusiva de la Generalitat es troben disposats en l'única lletra que Garcia va seleccionar de Martí l'Humà com a rei. En una data molt propera a la seva mort (la lletra o disposició és del 3 de maig del 1410 i ell va morir el 31 d'aquell mes), el rei confirmava el que es pot resumir amb els punts següents:

- (1) Que totes i cadascuna de les qüestions, controvèrsies i dubtes que poguessin sorgir o derivar-se de les generalitats o imposicions ordenades fossin declarades, interpretades i corregides, tants cops com fos necessari de manera breu i resumida, tant de paraula com per escrit, pels diputats del General, únicament per consell dels seus assessors i no per les audiències i oficials reials o per altra qualsevol persona.
- (2) Que contra les competències, les declaracions o els judicis dels diputats no s'hi podria interposar recurs o apel·lació davant les mencionades audiències i oficials reials sense el consentiment dels diputats.
- (3) Que les decisions dels diputats havien de ser executades i complides per l'Administració reial segons aquests ho resolguessin i ho ordenessin.
- (4) Que les audiències, els cancellers, els vicecancellers, els governadors i altres oficials reials de cap manera podrien entremetre's *motu proprio* en l'admissió, declaració o execució de qualsevol assumpte propi de la Diputació, tret que fossin degudament requerits pels diputats.

officis damunt dits, que aquell o aquells al qual o als quals aquest contrast o dubte serà fet, sient tenguts de requerir III vegades davant II o III testimonis aquell o aquells qui aquests contrastos los faran que-ls dits contrastos degen dir e denunciar a nos e supplicar dins VIII dies après la tercera requesta d'aquí avant comptadors que aquells dubtes e contrastos determenem; en altra manera, passats los dits VIII dies si açò no curaven fer tenguen-se per sospeses dels officis que per nos tendran e d'aquells d'aquí avant no presumesquen usar sens special voluntat nostra sots pena de perdre los dits officis o staments que en la nostra cort hauran. E per tal que cascun dels dits oficials, sotsofficials e ajudans d'aquells sàpien e no pusquen negligir o ignorar la present nostra declaració, volem que cascun sia tengut de pendre traslat de la present nostra declaració ensemps ab lo capítol de la ordinació qui farà per l'ofici que tindrà per nos. S'ha preferit transcriure directament del manuscrit conservat i digitalitzat a la Bibliothèque nationale de France, signatura «Espagnol 9989», f. 127r-128r. Se'n pot trobar una transcripció a Pròsper BOFARULL, *Colección de documentos inéditos (CODOIN) del Archivo General de la Corona de Aragón* V, 1850, 264-266.

52. Les lletres posteriors a 1387 recullen el procés descentralitzador que la reial audiència del rei va experimentar a partir d'aquell any amb Joan I i que va conduir, segons M. T. Tatjer, a un llarg i difícil camí de les audiències pròpies de cada regne, tot posant fi a la precedent etapa d'unitat en l'Administració central en la qual l'audiència era la mateixa per a tots els territoris sota jurisdicció del rei. Per a una visió més exhaustiva sobre el tema, vegeu Maria Teresa TATJER PRAT, *La Real Audiencia de la Corona de Aragón. Orígenes y primera etapa de su actuación (s. XIII y XIV)*, Col·lecció d'estudis d'història del dret, Seminari permanent i interuniversitari d'història del dret català Josep Maria Font i Rius, UPF, 2009.

- (5) Que els diputats no podrien ser pertorbats d'exercir les seves funcions.
- (6) Que es certificava plenament que el rei i la seva pròpia cort havien promès solemnement complir els capítols de Cort que disposaven tots aquests preceptes, tal com ho havien fet els seus antecessors, i que prometien «in nostra regia bona fide» no iniciar accions contràries als mencionats capítols i concessions, com tampoc cap execució, coerció i acte contrari a les generalitats presents i futures.
- (7) Que davant la insistència de determinats oficials reials d'haver emès provisions, cartes i altres actes contraris als mencionats capítols de Cort, com també d'haver admès a tràmit determinades peticions, i amb la possibilitat que en un futur tornés a succeir, aquestes restarien revocades, anul·lades i invalidades, com també hi restarien totes les investigacions, els processos i tot allò que fos contrari a la legislació de Cort, per la qual cosa no tindrien eficàcia i valor, i serien considerats com a no realitzats i abolits per complet.
- (8) Que la monarquia i els seus oficials no farien ni permetrien cap acord sobre les generalitats i els assumptes relacionats, cap disposició, acord o altre manament que ajornés les execucions, les coercions i els actes de la Diputació, com tampoc cap intromissió en els contractes, negocis o litigis principals o dependents de les generalitats, tret que fos a instància dels diputats.
- (9) Que qualsevol disposició, moratòria, pròrroga, acte contrari i qualsevol concessió o manament que pogués interferir en tot el que s'ha mencionat seria anul·lat immediatament, invalidat i no tindria cap tipus de força i validesa i no seria observat de cap manera pels funcionaris reials.
- (10) I que el governador general de Catalunya i altres oficials reials i els seus lloctinents presents i futurs haurien d'executar i completar, sota pena de pèrdua d'ofici i de mil morabatins d'or, tot això mencionat i tot el que els diputats els requeririen sense esperar consell de jutge o assessor, com tampoc segona opinió del rei, ni al·legant excuses, ajornaments, apel·lacions o altres excepcions en contrari, i que tots i cadascun d'ells donarien compliment a la lletra en qüestió sense oposició, interpretació i dilació, i que no permetrien que es violés de cap manera.⁵³

Segons Isabel Sánchez de Movellán, aquest privilegi de Martí l'Humà hauria suposat la «delegació total i, per tant, el trasllat a la Diputació d'una potestat reial absoluta que afectà la matèria de les generalitats». Aquesta concessió, juntament amb la legislació aprovada a la Cort del 1413 que establia el sistema de cooptació per a l'elecció de diputats i oïdors per part dels cessants, portaria «d'una manera decisiva al procés d'independència de la Diputació».⁵⁴ Considera també l'autora que «l'atorgament d'aquesta preeminència –la competència suprema dels diputats generals en matèria de generalitats– pot concebre's com una renúncia dels reis a una

53. G-157, f. 56r-58r.

54. Isabel SÁNCHEZ DE MOVELLÁN TORENT, *La Diputació del General de Catalunya (1413-1479)*, IEC, 2004, 105.

part de la seva jurisdicció suprema en l'administració de la justícia», i que per tant, es confirmava el que amb anterioritat a aquesta data s'havia fet mitjançant atorgaments i renovacions puntuals d'aquesta potestat, si bé durant tot el segle XV es continuarien fent ratificacions d'aquesta jurisdicció.⁵⁵

Però al privilegi de Martí l'Humà no s'hi observa una abdicació o renúncia expressa i irreversible d'una part de la seva «plenitudo potestatis»,⁵⁶ sinó una ratificació d'aquella legislació de Cort atorgant els poders a la Diputació, com també d'aquell dret creat a partir de la casuística, que és el que mostren les lletres reials del manuscrit. Es reconeixia, per tant, la competència exclusiva de la Diputació a causa del fet que la monarquia tenia uns límits als seus poders que havia de respectar, com també es reconeixia que l'altra part també tenia uns poders originaris que no eren tan grans com els seus, però que eren importants per a la «respublica» i el seu funcionament harmoniós, i que en definitiva mostraven aquesta relació simbiòtica pròpia d'un sistema dualista i no de jerarquia pròpia d'una monarquia monista.

Com ja s'ha comentat, la normativa que tanca el manuscrit G-157 és la nova concessió de la jurisdicció donada el 1455 per Joan de Navarra com a lloctinent d'Alfons IV, per la qual es posava fi al sistema de cooptació per a l'elecció de diputats i oïdors de comptes triat el 1413, sistema que havia rebut denúncies davant la Cort a causa del seu funcionament irregular i viciós. Ara s'iniciava un període en què l'elecció combinava tant el sistema de cooptació com el d'insaculació, fins que l'any 1493 s'establí únicament el mecanisme insaculatori definitivament.⁵⁷

Conclusions

La Diputació del General de Catalunya fou una institució en transformació constant i amb un grau d'autonomia que es va anar consolidant al llarg del temps segons les dinàmiques i els interessos estamentals. És el que també va succeir amb la resta de les diputacions dels països constitutius de la Corona d'Aragó. Cap a mitjan segle XV, la seva influència política era clarament superior a la del segle anterior, si bé els conflictes amb la monarquia continuaven latents, fet que va impulsar la redacció de documents específics concebuts per reforçar les facultats

55. SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, *La Diputació del General...*, 389, 390.

56. No deixa de ser significatiu que a la lletra real posterior a aquesta, la que en un principi havia de tancar el manuscrit, Alfons el Magnànim, en un assumpte que implicava una sèrie de destitucions d'oficials reials a instància de la Diputació, resolgués la qüestió des de la seva «plenitudine potestatis». G-157, f. 60r.

57. Si bé va patir algunes modificacions, el sistema mixt de cooptació i insaculació suposava que «cadascun dels oficials cessants, diputats i oïdors, havia de proposar i nomenar sis persones per als sis càrrecs que havien quedat vacants, i d'aquesta elecció n'havia de conèixer secretament el notari. Així doncs, hi havia sis candidatures per a cadascuna de les places vacants. L'elecció entre aquests sis candidats es faria pel sistema d'insaculació introduint els sis rodolins amb els seus noms en un bací ple d'aigua; un infant menor de deu anys extrauria, en cadascuna de les sis eleccions, els sis nous oficials, diputats i oïdors» [...]. SÁNCHEZ DE MOVELLÁN, *La Diputació del General de Catalunya...*, 46, 160.

d'autogovern que reivindicaven els estaments i per legitimar la seva posició davant el poder reial.

Però el règim jurídic de la Diputació del General no només va ser objecte de reflexió i recopilació a instància dels estaments. La monarquia també tingué la iniciativa de recopilar la normativa de la Cort General essencial per entendre l'àmbit competencial de diputats i oïdors, com també d'aplegar un conjunt de resolucions reials que el ratificaven i que mostraven a través de la casuística determinats conflictes jurisdiccionals entre l'Administració reial i la Generalitat que s'havien resolt a favor d'aquesta última o havien permès definir amb més precisió l'àmbit d'aplicació del dret del General quan la legislació no era suficientment específica.

L'anàlisi del contingut de la compilació encarregada per la reina Maria de Castella no permet afirmar amb seguretat la seva intencionalitat política. Només podem considerar la hipòtesi que es tractés d'un encàrrec promogut pels diputats valencians, que haurien expressat el seu descontentament amb l'asimetria del poder polític estamental entre els diferents territoris sota la mateixa monarquia, i per tant, sota un mateix marc polític unitari.

El manuscrit presenta un marcat caràcter administratiu i posa de manifest com la creació d'un erari o hisenda pròpia del General, independent de la reial, va esdevenir un dels exemples més significatius del dualisme polític. Aquest fenomen, estretament vinculat al pactisme jurídic, fou central en la vida política i institucional del Principat de Catalunya i va obligar la monarquia a cedir part de la seva «plenitudo potestatis» en l'àmbit fiscal i judicial.

Aquesta dinàmica va donar lloc a una nova forma de resolució de conflictes en què l'Administració reial es va veure obligada a col·laborar amb la Diputació segons les disposicions dictades pels diputats i oïdors. Aquesta situació, inèdita des de la perspectiva del pensament polític reial i que, en certa manera, subordinava la monarquia a les institucions representatives dels súbdits, va generar una tensió constant entre ambdues jurisdiccions.

Conscient d'aquesta realitat, l'escrivà reial Jaume Garcia va estructurar el manuscrit combinant el marc legal amb exemples concrets de casos pràctics que posaven en evidència les vulneracions dels poders adquirits per la Generalitat i detallant les obligacions de l'Administració reial envers aquesta. L'objectiu era evidenciar la necessitat que la monarquia restablís l'equilibri institucional, resultat d'una relació no pas jeràrquica, sinó de naturalesa simbiòtica en què les diferents jurisdiccions es veien obligades a cooperar.